

Historie Barakkerne...

Dette skrevne materiale er hentet fra udstillingen om barakkerne på Nørretorv, som kunne ses i Bogcafeen, Smedegade fra den 12. oktober til den 24. november 2001.

Den g(l)emte bydel.

Hvorfor kaldtes udstillingen den g(l)emte bydel ?

Husene der lå op af Nørrebrogade blev næsten alle bygget ml. 1920-30.

Mens der blev indsamlet materiale til udstillingen, blev der flere gange stødt på rygter om at grundene på Nørrebrogade næsten blev foræret væk, bare man ville bygge et hus i flere etager. Der er en historie om en skrædder som byggede et hus med 6 lejligheder, og det skulle han efter sigende, i hvert tilfælde ikke have råd til.

Som kuriosum kan det nævnes at den tidl. Borgmester Holger Sørensen boede på Nørrebrogade i en menneskealder.

Derfor : GEMT.

Barakkerne var samtidig Horsens dårlige samvittighed, måske ikke for de mennesker der boede deroppe, men helt sikkert på rådhuset og andre "fine" steder. Det har heller ikke været let finde materiale om barakkerne.

Det at man har boet i barakkerne som barn, er det ikke alle der ligefrem skilter med som voksen.

Derfor : GLEMT.

Forhistorien til bygning af Barakkerne.

På byrådets møde den 24. maj 1918 fremkom – med baggrund i en anmodning fra byrådsmødet den 13. juni – Udvalget for Kommunens Bygninger, med et forslag til afhjælpning af den for tiden herskende bolignød i Horsens Kommune.

Udvalget indstillede til Byrådet, "at det vedtages at yde de bygherrer, som til afhjælpning af bolignøden her i kommunen vil bygge ejendomme, der skal være færdige til afbenyttelse til Oktober Flyttedag, et tilskud fra kommunen af 500 kr. for hver 2-værelses lejlighed i ejendomme med mindst 6 lejligheder i hver, og at udvalget bemyndiges til at forøge dette tilskud noget i tilfælde, hvor der opføres 3 ejendomme med ca. 3 2-værelses lejligheder i hver.

Såfremt denne foranstaltning ikke måtte føre til en løsning af spørgsmålet til afhjælpning af bolignøden, således ar der derved fremskaffes det fornødne antal lejligheder, ser udvalget ikke rettere, end at der af kommunen må opføres beboelseshuse med ca. 30 2-værelses lejligheder".

Den 23. november 1918 indstiller Udvalget for Kommunens Bygninger, at der opføres 7 barakhuse til en udgift på 12.800 kr. for hvert hus foruden udgifter til vejanlæg og ingeniør-arbejde på ca. 2.000 kr.

Ved 2. behandlingen af forslaget den 16. december 1918 vedtog Byrådet enstemmigt at lade opføre disse 7 barakker med hver 4 2-værelses lejligheder – dog med den ændring, at opførelsessummen blev på 16.000 kr. pr. hus eller i alt 112.000 kr.

Udgiften skulle dækkes ved optagelse af lån, hvis forrentning man forventede statstilskud til i henhold til Lov nr. 562 af 1. november 1918.

Denne lov, som blev vedtaget den 1. november 1918, handler om statstilskud til kommunale arbejder.

I § 1 og 2 står følgende:

§1:

Såfremt en kommune inden udgangen af året 1918 påbegynder og uden unødigt opsættelse udfører større arbejder, der skønnes at være egnede til at afhjælpe arbejdsløshed, og udgifterne ved de pårørende arbejder må bestrides ved lån, kan der af statskassen ydes tilskud som hjælp til lånets forrentning. Sådant tilskud vil også kunne tilstås til forrentning af lån, som af en kommune optages til fuldførelse af tidligere påbegyndte arbejder, dog at tilskud ikke vil kunne ydes til arbejder, til hvilke der allerede er bevilget statstilskud i henhold til Lov af 5. februar 1918.

§2:

Det i §1 omhandlede statstilskud fastsættes til en halvårlig ydelse af indtil 1% af lånets oprindelige beløb i 8 år. Består det pågældende kommunale arbejde i opførelse af ejendomme med lejligheder til brug for den mindre bemidlede del af befolkningen, kan tilskuddet dog fastsættes til en halvårlig ydelse af indtil 1½% af lånets oprindelige beløb i 8 år.

Den 10. februar 1920 forelå en skrivelse fra Indenrigsministeriet, som giver sit samtykke til, at kommunen optager et lån på nævnte 112.000 kr.

Den 19. juli indstiller Boligudvalget, at der på markedspladsen ved Nørretorv opføres barakhuse til en udgift på op til 500.000 kr.

Forslaget blev tiltrådt af samtlige i Byrådet, således at de fornødne arbejder straks kunne påbegyndes.

Men konkret i forhold til selve projektet, havde Horsens Byråds Boligudvalg arbejdet med flere forslag og undersøgt, hvad man gjorde i andre kommuner for at imødegå bolig manglen, om andre kommuner også opførte barakbyer, om beliggenheden skulle være i eller uden for byen o.a.

Der var også spørgsmålet om, om Horsens kommune eventuelt skulle overtage Bygholm Teglværk for at fremme produktionen af mursten.

Undersøgelser havde nemlig vist, at der i 1919 kun kunne fremskaffes et meget begrænset antal mursten samtidig med, at der var mangel på arbejdskraft – navnlig muresvende.

Derfor indstillede udvalget, at planen om at opføre en haveby blev udskudt, idet man ikke kunne nå at opføre denne, så den kunne tages i brug omkring Oktober Flyttedag.

Da man med sikkerhed kunne forudse, at der ville være stor mangel på lejligheder til Oktober flyttedag, vedtog udvalget at anmode arkitekt Norn, bygningsinspektør Knudsen og stadsingeniør Bryndum om at udarbejde forslag til opførelse af 100 - 150 2-værelses lejligheder.

Et flertal besluttede, at husene skulle opføres på markedspladsen ved Nørretorv.

Arkitekt Norn udarbejdede derfor et forslag, hvor der ville blive plads til i alt 98 lejligheder: 85 2-værelser, 9 3-værelser og 4 1-værelser.

Bygningsinspektøren anslog udgiften til de 98 lejligheder til ca. 500.000 kr.

Der forventedes tilskud fra staten til arbejdets udførelse med indtil 1½% halvårlig i 8 år.

Udvalget skønnede, at den årlige leje for lejlighederne ville være 250-300 kr. pr. lejlighed.

På trods af, at man hellere ville have opført havehuse (et fler-etagers beboelseshus, som ikke ligger ud til gaden, og som har haveanlæg foran) eller andre moderne beboelsesejendomme, vedtog man at opføre disse 98 lejligheder på markedspladsen. Dette var også for at forhindre, at skolerne i den kommende vinter skulle inddrages til husvildeafdelinger.

På byrådsmødet den 27. oktober 1919 meddeltes det, at staten bekræfter, at ville støtte byggeriet, og at udgifterne afholdes af en kassekredit, som var oprettet i Banken for Horsens og Omegn, indtil et fast lån kunne opnås.

På samme møde indstilledes, at administrationen af barakkerne skulle overgå til Dyrtidsudvalget.

Man vedtog – foreløbig – at fastsætte lejeafgiften således:

For 2-værelses lejligheder 260 kr. årligt

For 3-værelses lejligheder 300 kr. årligt

Inkl. wc-afgift.

I kraft af den lave lejeafgift, skulle lejerne påtage sig den indvendige vedligeholdelsespligt. Opførelsesudgifterne blev anslået til ca. 6.500 kr. pr. lejlighed, som skulle forrentes med 7%. Da Statskassen ville bidrage med 3% årligt i 8 år, fastsattes lejeafgiften til 4% af opførelsesudgiften – for 3-værelses lejligheder dog med et tillæg af 40 kr. årligt.

Når de endelige opførelsesudgifter kunne gøres op, måtte de nævnte lejeafgifter eventuelt forhøjes til 4% af opførelsesudgiften, så lejekontrakterne kom til at indeholde en erklæring fra lejerens side om, at vedkommende skulle forpligte sig til at udrede en sådan eventuel lejeforhøjelse med tilbagevirkende kraft til Oktober Flyttedag 1919.

Lejlighederne i barakkerne:

Nørretorvs barakker bestod af i alt 99 lejligheder:

93 2-værelses lejligheder på 36,6m²/stk.

3 3-værelses lejligheder på 46,3m²/stk.
3 1-værelses lejligheder på 20,0 m²/stk.

Når man tænker på at mange af familierne var meget børnerige - rekorden skulle være 18 børn - så har der ikke været meget plads til privatliv.

Familien med de 18 børn boede på Elmevej - hvor alle lejlighederne var 2-værelses - 36,6m², så vil det sige at hvis de alle har boet hjemme på samme tid, så har de haft 1,8m²/person at boltre sig på!
Tankevækkende i forhold til kravene for en bolig i vore dage.

Lidt poesi er det også blevet til:

Barakkernes ry, man bliver beklemmt.
Avisen sviner til vort barndomshjem.
Jeg hele livet vil tænke tilbage,
der var folk tilfredse og glade!

De var ikke rige på kongelig mønt,
men børnene blev sgu ikke forsømt.
De lærte, trods armod, et ansvar at tage
og meled' ej blot sin egen kage!

Mange har haft kommentarer om livet og beboerne i Barakkerne!
Endnu flere har fået luftet deres fordomme.
Flere har været fortørnet og dybt skuffet over artikler i Horsens Posten, som - efter deres mening - udtrykker dårlig indsigt i det liv, der virkelig levedes der.

En, som også har forholdt sig til livet i Barakkerne, var Knud Seibæk, der på pladen "15 skridt fra Horsens Tugthus" er fremkommet med følgende tekst:

Barakkerne - et husvilde-byggeri i Horsens.
En pestgul firkant med konservative hensigter.
Du skal elske din næste - men med måde.

Se nu er barakkerne borte / den pestgule ghetto er væk.
Den tragiske, tavse, elendige horde - af kogesprit, slagsmål og piger på træk.

Her var man helt nede på bunden / den håbløse desperation.
man levede hver dag fra hånden i munden / og bad kun Vorherre om næste ration.

Man mistede mødommen tidligt - med skrævende ben mod et skur.
Og kønnet var bare en blødende smerte og hjælpeløs grad mod den kalkede mur.

Men Frelsens Hær spillede i gaden / når sommeraften var lun.
De skrigende messinghorn lød mod facaden / som ekko af dommedags sidste basun.

De gamle sagtmodige sjæle / med de rynkede, sorgfulde træk
fik foldet de slidte og krogede hænder / og modtog en dækningsløs
salighedscheck.

Her døde man uden en tåre / man følte sig død før sin død.
Men hvert år lod solens mirakel det våre / og nye børn kravled af frugtbare
skød.

En tak til det kærlige byråd / der stuede mennesker som sild.
Jeg regner bestemt med et glædeligt gensyn / jeg tror vi skal mødes i
Helvedes ild.

En dag bli'r alting saneret / og dækket af glemsel og grønt.
De blomster der vokser hvor møddingen lå / dufter utroligt bedøvende skønt.

Det er som jeg hører en salme - / og dødsværrens knagende læs.
Jeg håber du tømmer min urne for vinden / over Barakkernes frodige græs.

Nogle udsagn fra livet i barakkerne:

Smøgerne i Barakkerne blev lavet til beskyttelsesrum. Det så farligt ud, og jeg
tror sgu ikke, de kunne klare en bombing, men de var sgu sjove at lege i.

Erling Jensen (tidligere viceborgmester):
Beboerne i Barakkerne klunsede en del og når dyngerne i gaderne blev for
store, så rykkede kommunen ud og hentede det værste til lossepladsen. En
eller to måneder senere kunne de komme igen og hente de samme ting en
gang til.

De fleste havnearbejdere havde svært ved at bære lønnen hjem uden en
brandert. Så råbte konerne højt. Det kunne ende med, han stak hende et par
flade, men de store slagsmål var få.

Nogle arbejdede på Allegade hos Habeniks, der købte gamle klude og metaller.
De havnede ofte ovre "Skansen" i Vimmelskaftet til fyraften, men vi unger blev
blot sendt derned for at hente penge til mor. Det var nu meget skægt. Det gav
da til en is eller snolder.

Tove Neuchs

Erling Jensen (tidligere viceborgmester) havde tilsyn for kommunen, med
Barakkerne de sidste år:

En dag vi kom ind i en tom lejlighed, var der en mand på vej ud med en
kakkellovn i favnen.

Vi spurgte ham om hvad han havde gang i og manden fortalte at han bare ville
hjælpe kommunen med at passe på tingene, for: " De stjæler som ravne her i
Barakkerne".

Erling Jensen (tidligere viceborgmester).

Erling gik i skole med en del af børnene fra Barakkerne: Skolelæreren kom en gang om året og fortalte at nu havde den rige mand været der igen, og så tog han 7-8 af "Barakungerne" med hen til skomageren, hvor de fik nyt fodtøj.

Ellen "Jytta" Hansen:

En lidt sjov hændelse var engang, hvor vores nabo, en fiskemand havde store problemer med at komme rundt med sin brede fiskebil. Derfor blev vores familier enige om at bytte lejligheder. Der gjorde man bare — også uden at underrette myndighederne.

Der blev dog det problem, at man beholdt de bestående senge i lejlighederne, hvorfor vores familie fik væggelus. Der blev en del ballade, men dette endte med, at man henvendte sig til brandinspektøren, som så foranledigede at lejligheden blev gasset.

Min barndom og ungdom deroppe var præget af folkenes utrolige sammenhold, hvor alle var indstillet på at hjælpe, når det kneb. Nuvel, vi havde "Sprit-Ivar", der syntes, det var en billig brandert at få på, når han havde fået så hatten passede, kom syngende hjem med sangen "Hjerte sol går ned"

Min far og svigerfar drev jagt og fiskeri i fritiden. De lavede selv ruser dertil. Jeg har flået og bundtet masser af ål. De mindre blev solgt ved dørene oppe i Barakkerne, de store købte den gamle fru Holm, som havde "Nørrelyst" Tove Neuchs

Ellen "Jytta" Hansen:

Min far var også aktiv i afholdsbevægelsen. Men han blev ekskluderet på grund af en misforståelse. Den gik ud på, at min far havde hevet en kammerat ud fra et værtshus (Nørrelyst). Disse to var blevet set sammen gå fra værtshuset, hvorfor man troede de havde været på druk sammen.

Kæle- / øgenavne:

Villy Røv

Christian Gigtfeber

Bumse Kaj

Kaj Glasøje

Ove Smutbrød

Simon Kotrækker (Han trak 20 køer fra Eksportstaldene til Salami Slagteri.

Drengene fra Barakkerne kastede med sten efter køerne for at lave panik).

Harmonika Valle (Spille Valle)

Ole Gammeljern

Røde Anna

Mutter So

Pis Lis

Den døde murer

Skille Kjeld

Hunde Barberen

Bomme Rasmussen

Russer Harald
Hans Sønderjyde
Charlie Ged
Skopudser Laursen
Blodstrit
Duller
Gokke
Peter Tjæremand

Nedrivningen.

Barakkerne ved Nørretorv opførtes i 1918 – som midlertidige husvildeboliger – for at afhjælpe den store bolignød efter 1. verdenskrig.

De var kun beregnet til at skulle stå i få år, men de 99 lejligheder blev altså boliger i et par generationer – men kunne ikke blive ved at opfylde tidens krav. Lejlighederne var lige store, med en stue, et soveværelse, et køkken og toilet. I nogle af husene boede enlige og ægtepar uden børn. I andre boede der arbejdsløse og virkeligt børnerige familier.

Med vedtagelsen i folketinget af de nye boliglove med rentesikring og boligsikringsordning kunne saneringen/nedrivningen af Barakkerne begynde.

For at skabe forståelse for nødvendigheden af at gennemføre en sanering, tog formanden for Udvalget for kommunens Bygninger, maskinarbejder Erling Jensen, personligt ud og besøgte de enkelte beboere for at gøre dem forståelig, at saneringen skete ud fra ønsket om at give dem bedre lejligheder og ikke blot var til gavn for dem selv, men også for byen som helhed.

Mange beboere var glade for at bo i Barakkerne, hvor huslejen kun var 53 kr. om måneden + udgifter til brændsel, og derfor var kede af, at skulle flytte til andre bebyggelser til en væsentlig højere husleje.

Han slog samtidig fast, at ingen sættes ud, før der er tilbudt dem en anden og bedre lejlighed. De ville kunne regne med Byrådets medvirken til at få en lejlighed i de sociale boligselskaber, der på dette tidspunkt var i gang med store byggeføretagender på Langmarksvej og Sundvej samt få lån eller garanti for lån til boligindskud.

Man havde i øvrigt et tilsagn fra Boligministeriet om, at såfremt man i Horsens kunne dokumentere, at der i byen var et større behov for boliger, var man villig til at se på, om kvoten kunne hæves.

For at fremme genhusningen af Barakkernes beboere, vedtog Byrådet at frigøre et antal lejligheder i Socialfilantropisk Byggeselskab.

Det gjorde man ved at bruge de vedtagne indtægtsgrænser, idet flere af beboerne reelt havde en for stor indtægt til at være berettiget til at bo i socialt boligbyggeri.

Det ville sige, at familier med en skattepligtig indtægt over 21.000 kr. kunne tvinges til at flytte, når de kunne anvises en anden bolig. Disse boliger skaffedes gennem forhandling med andelsboligforeningerne, som havde ca.

1.000 lejligheder under opførelse i byen.

Der var dog det problem, at disse boliger kun anvistes til familier, hvis skattepligtige indkomst ikke oversteg 27.000 kr. Men beboerne var forstående, idet kommunen ville hjælpe med at skaffe nye boliger, ligesom den hjalp med lån til indskud.

Ved licitationen den 10. oktober 1968 kan kommunen meddele Chr. Rasmussen fra Klejs Vestermark, at han har vundet denne til en pris a 3.937,50 kr. inkl. moms pr. barak. Entreprenøren havde herefter en måned til nedbrydning af den første bygning. Denne nedbrydning ville begynde først i november måned 1968.

Der skulle således gå 53 år før de midlertidige boliger på Nørretorv blev fjernet. Rømningen og nedrivningen blev klaret på godt 3 år.

Beboerne fik enten selv skaffet sig en lejlighed, blev genhuset i andre af kommunens ejendomme eller flyttede ind i boligselskabernes lejligheder. Sluttelig blev Ane Staunings Vej ført gennem området. Resten af arealet blev tilsået med græs, og der blev plantet træer